תורה אור

אמר רב יהודה אמר *רב זו דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים [א]אין חליצת קטן כלום : קטנה שחלצה וכו' : אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"מ דאמר איש כתוב בפרשה *ומקשינן אשה לאיש אבל חכמים אומרים *איש כתיב בפרשה אשה בין גדולה בין קטנה *מאן חכמים °רבי יוסי היא דר' חייא ור' שמעון בר רבי הוו יתבי פתח חד מינייהו ואמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה שנאמר °והיו עיני ולבי שם כל הימים מ"א ט (א) וחד אמר עיניו למעלה שנאמר °נשא איכה ג לבבנו אל כפים אדהכי (ב) אתא ר' ישמעאל בר' יוסי לגבייהו אמר להו במאי עסקיתו אמרו ליה בתפלה אמר להו כך אמר אבא [ב]המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה כדי שיתקיימו שני מקראות הללו אדהכי אתא רבי למתיבתא אינהו דהוו קלילי יתיבו בדוכתייהו רבי ישמעאל ברבי יוסי אגב יוקריה הוה מפסע ואזיל אמר ליה אבדן [ג]מי הוא זה שמפסע על ראשי עם קדוש אמר ליה אני ישמעאל בר' יוסי שבאתי ללמוד תורה מרבי אמר ליה וכי אתה הגון ללמוד תורה מרבי אמר ליה וכי משה היה הגון ללמוד תורה מפי הגבורה אמר ליה וכי משה אתה אמר ליה וכי רבך אלהים הוא אמר רב יוסף שקליה רבי *למטרפסיה דקאמר ליה רבך ולא רבי אדהכי אתיא יבמה לקמיה דרבי אמר ליה רבי לאבדן פוק בדקה לבתר דנפק אמר ליה ר' ישמעאל כך אמר אבא איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה אמר ליה תא לא צריכת כבר הורה זקן קמפסע אבדן ואתי אמר ליה רבי ישמעאל בר' יוסי מי שצריך לו עם קדוש יפסע על ראשי עם קדוש מי שאין צריך לו עם קדוש היאך יפסע על ראשי עם קדוש אמר ליה רבי לאבדן קום בדוכתיך תאנא באותה שעה נצטרע אבדן וטבעו שני בניו ומאנו שתי כלותיו אמר רב נחמן בר יצחק בריך רחמנא דכספיה לאבדן בהאי עלמא אמר ר' אמי מדבריו של ברבי נלמוד קטנה חולצת בפעוטות רבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים [ד]והלכתא עד שתביא שתי שערות : חלצה בשנים וכו' : *אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אין הלכה כאותו הזוג והא אמר ר"נ חדא זימנא דאמר רב יוסף בר מניומי *אמר רב נחמן (ג) חליצה בשלשה צריכי דאי איתמר הך קמייתא הוה אמינא ה"מ לכתחילה אבל דיעבד אפי' תרי קמ"ל אין הלכה כאותו הזוג ואי אשמועינן אין הלכה כאותו הזוג אלא כתנא קמא ה"א דיעבד אבל לכתחילה ליבעי חמשה צריכא : מעשה שחלצו כו' : בינו לבינה מי ידענא אמר רב יהודה אמר שמואל ועדים רואין אותו מבחוץ איבעיא להו מעשה שחלצו בינו לבינה אבראי ובא מעשה לפני ר"ע בבית האסורין או דלמא מעשה שחלצו בינו לבינה בבית האסורין אמר רב יהודה אמר רב בבית האסורין היה מעשה ולבית האסורין בא מעשה

ת"ר

זו דברי ר' מאיר · דאמר בהאשה רבה (לעיל צו.) עשו חליצת בן תשע כגבו בגדול : **אבל חכמים אומרים** (ד) · דפליגי עליה התם ואמרי עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול אבל בחליצה לא ס"ל כותיה : **אין חליצת קטן כלום** · אפי' לפוסלה עליו : **זו דברי ר' מאיר** · דשמעינן ליה דאמר קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין : **אשה ואיש** · דכתיב (דברים כה) ואם לא יחפוץ האיש ולא קטן ואשה כמו אע"ג דלא כתיב מיעוטא בעינן גדולה כאיש דאיתקש לה דכתיב בההוא קרא ועלתה יבמתו השערה : **עיניו למטה** · כלפי ארץ ישראל משום דשכינה התם קיימא כדכתיב והיו עיני ולבי שם : **אתא רבי למתיבתא** · למדרש ולאיבעי כל חד למיתב אדוכתיה : ר' ישמעאל בר' יוסי בעל בשר הוה כדאמרי' בהשוכר את הפועלים (ב"מ פד.): **מפסע ואזיל.** הולך לאט : **אבדן** · תלמידו של רבי היה : **שקליה רבי למטרפסיה.** לגמולו על שעשה ולא מיחה : **פוק בדקה** · אם הביאה שתי שערות: **לא צריכת** · למיבדקה: **כבר הורה זקן.** רבי יוסי : **נצטרע אבדן** · עונשו של לשון הרע נגעים : **מדבריו של ברבי** · ר' יוסי כל ברבי לשון אדם גדול : **קטנה חולצת** · משהיא כפעוטות כבר שית כבר שבע דתנן במס' גיטין (דף נט.) הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין הלכך לענין חליצה הואיל ולא כתיב מיעוט כשירה משהיא בפרק הזה שיודעת מעט להבחין : **לעונת נדרים** · שנה אחת קודם לזמן שתי שערות כדתנן בפרק יוצא דופן (נדה מה:) בת אחת עשרה שנה ויום אחד נדריה נבדקים אם יודעת לשם מי נדרה והקדישה דבריה קיימין : **אין הלכה כאותו הזוג** · אלא כתנא קמא דבעי ג' : **והאמר רב נחמן כו'** · בריש פירקא (דף קא:) : **קמ"ל אין הלכה כאותו הזוג** · דאע"ג דאי עבד הוא כדקתני חלצה בשנים וקתני מכשירין : **הני מילי דסגי בתלתא דיעבדי** · כדקתני חלצה בשלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול פסולה הא כולם כשרים חליצה כשירה אבל לכתחלה ליבעי חמשה כרבי יהודה קמ"ל גבי פלוגתא דרבי יהודה הלכתא כת"ק :

על

קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצה פסולה · וא"ת אמאי לא עריב ותני להו קטנה בהדי חרש וחרשת וקטן וי"ל (כדמוכח) משום דבקטנה פליג רבי יוסי בגמ' ואם תאמר מ"מ כיון דתנא פסולה אמאי תני שתחלוץ משתגדיל ועוד דלא תני ליה גבי קטן וי"ל דאי לא הוה תני גבי קטנה ה"א דחליצתה פסולה מדרבנן דהא דמקשינן אשה לאיש איצו מן התורה להכי תני תחלוץ משתגדיל יתור לשון לאשמועינן דחליצת קטנה אינה כלום כמו חליצת קטן °ומיהו בירושלמי גרסי' בסדר המשנה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה' חליצתה כשירה משמע שסובר דהא דמקיש רבי מאיר אשה לאיש היינו מדרבנן אבל לרבי יוסי חולצת לכתחלה כדאשכחן בעובדא דלקמן ובירושלמי נמי מוקי לה כר"מ* : **אבא** יודן בירושלמי ואבדן ליתא קליה : **מי** שצריך לו עם קדוש יפסע על ראשי עם קדוש · והא דאמר בפ' קמא דסנהדרין (דף ז:) אזהרה לדיין שלא יפסע על ראשי עם קדוש היינו היכא שלא יצא לצורך עם קדוש אי נמי אפילו יצא לצורך יש לו לקצר דרכו כל מה שיכול כדאמרינן (קידושין דף לב:) אזהרה לזקן שלא יטריח מוירלאת ובהוריות (דף יג:) תניא בני חכמים ות"ח בזמן שהצבור צריכין להם מפסיעין על ראשי העם כו' יצא לצורך נכנס ויושב במקומו פירוש [א] לצורך העם ובתוספתא גרסינן בהדיא יצא לצורך העם : **רבא** אמר משתגיע לעונת נדרים · ואם תאמר דבפרק יוצא דופן (נדה מו· ושם) קאמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנין ומסיק כי קאמר רבא למיאון אבל לחליצה בעיא בדיקה אלמא קטנה לא חלצה ואר"ת דרבא איירי הכא אליבא דרבי יוסי אבל איהו גופיה סבר עד שתביא שתי שערות והא דמסיק הכא והלכתא עד שתביא שתי שערות סיומא דמילתא הוא ובפרק התקבל (גיטין סה. ושם) דקאמר רבא גבי שלש מדות בקטן הגיע לעונת נדרים נדרו נדר והקדשו הקדש וכנגדן בקטנה חולצת מדה זו עושה אליבא דרבי יוסי ועוד דר"י הוציא שם מכח הגיא דמי שמת (ב"ב קנה.) דרבה גרס ולא רבא : **לכתחלה** בעי חמשה · מכאן יש ללמוד דאין צריך חמשה אפי' לכתחלה ומיהו לפרסומי מילתא עבדינן בחמשה : **רבי** שמעון ורבי יוחנן הסנדלר מכשירים בשנים · ולאו דוקא שנים אלא לשון עדות בעלמא נקט שנים ובקונטרס ל"ג שנים : **ובא** מעשה לפני ר' עקיבא בבית האסורין · וא"ת והא במתני' משמע בהדיא שחלצה בבית האסורין דקתני מעשה שחלצה בינו לבינה בבית האסורין ובא מעשה לפני רבי עקיבא ויש לומר דבהרבה ספרים גרסי' בא מעשה לפני ר' עקיבא בלא וי"ו וקאי נמי בבית האסורין ארבי עקיבא ואם תאמר והיכי פשיט שהמעשה בא לפני רבי עקיבא בבית האסורין ולא בא אבראי ויש לומר דיודע הגמרא שבא לפניו בבית האסורין כדאמר בירושלמי רבי יוחנן הסנדלר עבר קומי חבושין דרבי עקיבא היה מכריז ואמר מאן בעי מחטין ומאן בעי לצורין חלצה ביני לבינה מהו אדיק ליה רישיה מן כוותיה אמר ליה אית לך כושין אית לך כשר :

בתי

עין משפט
נר מצוה

עב א מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה טז סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף מג :

עג ב מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ד סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן צה סעיף ב :

עד ג מיי' פכ"ה מהל' סנהדרין הלכה ב סמג לאוין רח טוש"ע ח"מ סימן ח סעיף ד :

עה ד מיי' פ"א מהלכות יבום הלכה יז סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף ד וסימן קסט סעיף מג ובסדר חליצה סעיף יז ובפירוש סדר חליצה סעיף כו :

[בכורות יט: כתבו תוספות ד"ה איש כו' ביתר ביאור ע"ש]

◆

תוספות ישנים

זו דברי ר' מאיר דקתני סתמא במתני' חליצת קטן פסולה אלמא מעשה מיהא הוי לאיפסולי מאחין אבל חכ"א אין חליצת קטן כלום אפילו לפוסלה על האחין וא"ת כר"פ כל הגט דפליגי אמוראי גבי קטן ואנפילא חליצה פסולה איכא מ"ד פסולה ופוסלת ואיכא מ"ד פסולה ואינה פוסלת· וכי פליגי אמוראי בפלוגתא דר"מ ותכמים דהכא . וי"ל דפליגי בסתמא דמתני' קטן ואנפליא דקתני חליצה פסולה אי פוסלת ממש ואתיא כר"מ ואי אינה פוסלת ואתיא כרבנן כדפי': **והלכתא** עד שתביא שתי שערות תלמודא הוא דפסיק הכי וכן הלכה : **הלכה** חליצה בג' ונהגו העם בחמשה : **ובא** לפני ר"ע בבית האסורים והכשיר . תניא בתוספתא ר' יוחנן הסנדלר היה הולך לפני בית האסורין שרבי עקיבא אסור שסוכתא מנעלים על כתפו והיה צועק מנעלים למי מנעלים למי חלצה בינו לבינה מהו וכל זה היה עושה כדי שלא יבינו אומות העולם דללמוד תורה הוא צריך היה רבי עקיבא תפוס הודיק ר"ע בכוותא דבאה [א"ל] יש לך כושר יש לך כושר · והבין ר"י הסנדלר דכשרה היא והיינו האי דקתני הכא ובא רבי עקיבא והכשיר :

◆

תוס' חד מקמאי

אמרי משמיה דר"א [שמאל] חליצה פסולים ופוסלים קטן ואנפלייא פסולותואינו פוסלות:א"ר ישמעאל בר"י המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה כדי לקיים ב' מקראות הללו והיו עיני ולבי שם כל הימים וכתיב נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים . הא דפסקי הלכתא עד שתביא ב' שערות ה"מ לכתחלה דלא חלצה עד שתביא ב' שערות אבל דיעבד הא תנן קטנה שחלצה תחלוץ משתגדל ואם לא חלצה חליצתה כשירה: הא דתנן מעשה שחלצה בינו לבינה מנא ידעינן א"ר יהודה אמר שמואל בעדים רואין אותם מבחוץ. אפ"ה לית הלכתא כר"ע אלא חליצה פסולה:

מסורת הש"ס

[עי' תוספות לעיל נו. ד"ה ר"מ כו' דגרסו הכא שמואל]

[לעיל סא. לקמן קיט:]

ב"ב קנו. נדה נב.

[עירובין פב. וש"נ]

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' כל הימים (וחד אמר עיניו למעלה) תא"מ ונ"ב ס"א וחד אמר המתפלל צריך שיתן את לבו למעלה שנאמר כצ"ל : (ב) שם אדהכי והכי אתא ר' ישמעאל: (ג) שם אמר רב נחמן הלכה חליצה בשלשה: (ד) רש"י ד"ה אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום אפי' לפוסלה עליו דפליגי עליה התם כצ"ל :

[עמ"ש על הגליון פסחים מ: בשם הערוך]

◆

הגהות הגר"א

[א] תוס' סד"ה מי · פי' לצורך העם כו'. נ"ב עמ"ג (עי' בגמ' שם) :

[לעיל קד.]

[לעיל קא: ע"ש]

◆

גליון הש"ס

גמ' רבי יוסי היא · עי' לעיל דף פט ע"ב תוס' ד"ה אין חוששין : תוס' ד"ה קטנה ש ח ל צ ה . ומיהו בירושל' גרסי' וכו' . עי' בכורות דף כב ע"ב תוס' ד"ה תיפוק ותירקב :